

การประมาณการมูลค่าการค้าบริการสุขภาพและ บริการการศึกษาระหว่างประเทศของไทย

An estimation of values of international trade in health and education services of Thailand

สมชาย สุขสิริเสรีกุล¹⁾
Somchai Suksiriserekul¹⁾

Abstract

The study aims at estimating the values of the international trade of health services and education services of Thailand. Secondary data were gathered from the Department of Business Development while primary data were collected from some private hospitals and private educational institutes offering courses conducting in foreign language. The study finding indicates that the export value of health services is 22.569 billion baht in 2011. The import value of health services is just 1.464 billion baht. This results in a trade surplus of 21.105 billion baht. The effect of the liberalization of the health services in Thailand will cause the export and import of health services in the future to soar to 23.096 and 1.477 billion baht, respectively. The trade gap widens to be 21.619 billion baht (a rise of 514 million baht or 2.4%).

The export of education services is valued at 23.637 billion baht. The import of education services is worth of 42.536 billion baht. A trade deficit of 18.899 billion baht is made. The impact of the liberalization of the education services will lead the export and import of education services in the future to go up to 23.909 and 42.661 billion baht, respectively. The trade deficit is reduced by 18.753 billion baht (a decline of 146 million baht or 0.8%).

More export of health services can be achieved by the government's support on improving the international competitiveness of private hospitals through expanding cross-border supply of health services, which is made possible by upgrading their information technology and communication skills. Additional value of education services can be acquired by the government's assistance on encouraging foreign students attending private schools and universities in Thailand. When Thailand liberalizes her health and education sectors in the near future, the government should devise strategies to get private hospitals and educational institutes access to their targeted patients and students in foreign countries. Private hospitals and educational institutes need the development of their website with a global standard. Thai public officials working overseas play role as trade representatives for private hospitals and educational institutes.

¹⁾รองศาสตราจารย์ ดร., คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

²⁾Associate Professor, Faculty of Economics, Thammasat university

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์ในการประมาณการมูลค่าการค้าบริการสุขภาพและบริการทางการศึกษาระหว่างประเทศของประเทศไทย การศึกษาอาศัยข้อมูลทุติยภูมิจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้าและข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจโรงพยาบาลเอกชนและสถานศึกษาเอกชนที่มีหลักสูตรทั้งหมดหรือบางส่วนที่สอนเป็นภาษาต่างประเทศจำนวนหนึ่ง ผลการประมาณการพบว่าในปีพ.ศ.2554 มูลค่าของการส่งออกบริการสุขภาพของไทยทั้งหมดเป็น 22,569 ล้านบาท มูลค่าของการนำเข้าบริการสุขภาพของไทยทั้งหมดเป็น 1,464 ล้านบาท การค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศของไทยเกินดุลเป็นจำนวน 21,105 ล้านบาท ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าบริการสุขภาพของประเทศไทยระบุว่า ในอนาคตมูลค่าการส่งออกและการนำเข้าบริการสุขภาพของไทยจะเพิ่มเป็น 23,096 และ 1,477 ล้านบาท ตามลำดับ การค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศของไทยเกินดุลเพิ่มขึ้นเป็น 21,619 ล้านบาท (เพิ่มขึ้น 514 ล้านบาท หรือร้อยละ 2.4)

มูลค่าการส่งออกบริการการศึกษาของไทยเป็น 23,637 ล้านบาท มูลค่าการนำเข้าบริการการศึกษาของไทยเป็น 42,536 ล้านบาท การค้าบริการการศึกษาระหว่างประเทศของไทยขาดดุลเป็นจำนวน 18,899 ล้านบาท ผลกระทบของการเปิดเสรีการค้าบริการการศึกษาของประเทศไทยพบว่า ในอนาคตมูลค่าการส่งออกและการนำเข้าบริการการศึกษาของไทยจะเพิ่มเป็น 23,909 และ 42,661 ล้านบาท ตามลำดับ การค้าบริการการศึกษาระหว่างประเทศของไทยขาดดุลลดลงเป็น 18,753 ล้านบาท (ลดลง 146 ล้านบาท หรือร้อยละ 0.8)

การค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศของไทยเพิ่มได้ด้วยการสนับสนุนของรัฐบาลให้สถานพยาบาลเอกชนสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ในด้านการค้าข้ามพรมแดนด้วยการปรับปรุงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศด้านบริการสุขภาพ หากรัฐบาลต้องการเพิ่มมูลค่าการส่งออกบริการการศึกษาควรช่วยเหลือในเรื่องการรับนักเรียนและนักศึกษาต่างชาติเข้าเรียนในสถานศึกษาของไทยเพิ่มมากขึ้นเป็นอันดับแรก เมื่อประเทศไทยเปิดเสรีการค้าในสองสาขาบริการในอนาคตอันใกล้ รัฐบาลควรมีกยุทธ์ทำให้สถานพยาบาลและสถานศึกษาเข้าถึงผู้ป่วยและนักเรียนนักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในต่างประเทศด้วยการกระตุ้นให้สถานพยาบาลและสถานศึกษาพัฒนา website ให้มีมาตรฐานสากลและกำกับให้เจ้าหน้าที่ไทยในต่างประเทศทำหน้าที่ในการเป็นตัวแทนทางการค้าในต่างประเทศให้กับสถานพยาบาลและสถานศึกษา

ความนำ

ประชาคมโลกได้หยิบยกการค้าบริการระหว่างประเทศให้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเฉกเช่นเดียวกันกับการค้าสินค้าระหว่างประเทศเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1995 องค์การการค้าโลกได้จัดทำความตกลงว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreement on Trade in Services หรือ GATS) เป็นแนวทางในการจัดระเบียบโลกในเรื่องการค้าบริการระหว่างประเทศ การรวมกลุ่มแบบพหุภาคีและทวิภาคีอื่นๆ ได้รวมการค้าบริการระหว่างประเทศไว้ด้วย

การค้าบริการระหว่างประเทศไม่ได้อยู่ในรูปของการเคลื่อนย้ายบุคคลเพียงอย่างเดียวเหมือนกับที่เป็นมาในอดีต เนื่องด้วยความก้าวหน้าในด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการพัฒนาของธุรกิจ การค้าบริการระหว่างประเทศอยู่ในหลายรูปแบบ เช่น การจ้างงานจากภายนอก (outsourcing) การให้บริการจากประเทศหนึ่งไปสู่อีกประเทศหนึ่ง (เช่น บริการ call centers เป็นต้น) การทำสัญญาการผลิตจากภายนอก (contracting-out) ในห่วงโซ่การผลิต (production chain) ระหว่างแหล่งผลิตในประเทศต่างๆ ที่บริการมีค่าจ้างต่ำในแต่ละขั้นตอนของการผลิต (เช่น การสร้างภาพยนตร์ประเภท animation เป็นต้น)

ในปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันว่าบริการสุขภาพและบริการการศึกษาเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ การลงทุนในด้านสุขภาพและการศึกษาให้ผลตอบแทนที่สูงทั้งในส่วนที่สามารถคำนวณเป็นรูปธรรม (มูลค่า) ได้และในส่วนที่ไม่สามารถคำนวณเป็นรูปธรรมได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการลงทุนในด้านสุขภาพและการศึกษาต่างจากการลงทุนในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของตลาดของการลงทุนในสุขภาพและการศึกษาด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ความเป็นสินค้าสาธารณะ (public goods) การอุดหนุนทางการเงินในการผลิตบริการสุขภาพและบริการการศึกษา เป็นต้น ฉะนั้น ประเทศส่วนใหญ่มีภาครัฐเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ในการสร้างและส่งเสริมระดับสุขภาพและการศึกษา การที่ภาครัฐจะสามารถบรรลุเป้าหมายของการลงทุนในด้านสุขภาพและการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต้องอาศัยองค์ความรู้พื้นฐาน อาทิ ประเภทและขนาดของบริการสุขภาพและบริการการศึกษาที่มีอยู่และที่ต้องการเพิ่มเติม ภาครัฐสามารถสำรวจข้อมูลทั้งประเภทและปริมาณของบริการที่เกี่ยวข้องกับบริการสุขภาพและบริการการศึกษาที่มีการค้าภายในประเทศได้ไม่ยากนัก แต่ภาครัฐจะเผชิญปัญหาในการประมาณการ

บริการสุขภาพและบริการการศึกษาที่มีการค้าระหว่างประเทศ ประเทศไทยได้เริ่มทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศคู่ค้าจำนวนหนึ่งและมีผลบังคับใช้เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2548 และเพิ่มจำนวนประเทศที่ทำความตกลงเขตการค้าเสรีอีกในปี พ.ศ. 2550 จำนวนประเทศที่ทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศไทยมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นในอนาคต หากภาครัฐไม่เข้าใจผลกระทบของข้อตกลงการค้าที่มีต่อบริการสุขภาพและบริการการศึกษาของไทยแล้ว ผลของการเจรจาอาจบั่นทอนการสร้างและส่งเสริมของระดับสุขภาพและการศึกษาไทยได้ ในทางตรงกันข้าม ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างข้อตกลงการค้ากับประเภทและมูลค่าของบริการสุขภาพและบริการการศึกษาจะช่วยสนับสนุนให้การลงทุนในสุขภาพและการศึกษาของภาครัฐประสบความสำเร็จได้ตามที่พึงประสงค์

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการประมาณการมูลค่าการค้าบริการสุขภาพและบริการทางการศึกษา ระหว่างประเทศของประเทศไทยและการประเมินผลของการเปิดเสรีการค้าบริการในสาขาบริการสุขภาพและสาขาบริการการศึกษาที่มีต่อมูลค่าการค้าบริการสุขภาพและบริการการศึกษาระหว่างประเทศของไทย รวมทั้งเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมสำหรับรัฐบาลในการกำกับการค้าระหว่างประเทศด้านบริการสุขภาพและด้านบริการการศึกษาของประเทศไทย

ระเบียบวิธีการศึกษา

การประมาณการมูลค่าการค้าบริการสุขภาพและบริการการศึกษาระหว่างประเทศจะจำแนกออกเป็นสองส่วนคือ การส่งออกบริการของไทยไปต่างประเทศและการนำเข้าบริการของไทยจากต่างประเทศ ในแต่ละส่วนจะอาศัยรูปแบบหลักที่เป็นมาตรฐานสากลคือ 1) การให้บริการผ่านพรมแดน 2) การเดินทางไปรับบริการในต่างประเทศ 3) การจัดตั้งสถานประกอบการในต่างแดน 4) การเคลื่อนย้ายบุคลากรที่ให้บริการในต่างแดนเป็นการชั่วคราว

ในด้านบริการสุขภาพ ผู้ส่งออกและผู้นำเข้าบริการสุขภาพผ่านพรมแดน (รูปแบบที่ 1) ส่วนใหญ่เป็นสถานบริการสุขภาพเอกชน คนไทยที่เดินทางไปรับบริการสุขภาพในต่างประเทศและชาวต่างชาติที่เดินทางมารับบริการสุขภาพในประเทศไทย (รูปแบบที่ 2) ทั้งหมดเป็นบุคคลทั่วไป การจัดตั้งสถานบริการสุขภาพของไทยในต่างแดนและการจัดตั้งสถานบริการสุขภาพของชาวต่างชาติในประเทศไทย (รูปแบบที่ 3)

เกี่ยวข้องกับตรงกับสถานบริการสุขภาพเอกชนของไทย และนักลงทุนชาวต่างชาติ การโอนย้ายบุคลากรทางการแพทย์ชาวไทยไปให้บริการสุขภาพในต่างประเทศชั่วคราวและการรับบุคลากรทางการแพทย์ชาวต่างชาติมาให้บริการสุขภาพในสถานบริการสุขภาพเอกชนของไทยชั่วคราว (รูปแบบที่ 4) โดยมากเกิดขึ้นในสถานบริการสุขภาพเอกชนของไทย

ในด้านบริการการศึกษา ผู้ส่งออกและผู้นำเข้าบริการการศึกษาผ่านพรมแดน (รูปแบบที่ 1) มีทั้งที่เป็นสถานศึกษาของเอกชนและสถานศึกษาของรัฐ คนไทยที่เดินทางไปรับบริการการศึกษาในต่างประเทศและชาวต่างชาติที่เดินทางมารับบริการการศึกษาในประเทศไทย (รูปแบบที่ 2) มีทั้งที่ใช้จ่ายด้วยเงินส่วนตัวและด้วยเงินของรัฐบาลและองค์กรอื่นๆ การจัดตั้งสถานศึกษาของไทยในต่างแดนและการจัดตั้งสถานศึกษาของชาวต่างชาติในประเทศไทย (รูปแบบที่ 3) เกี่ยวข้องโดยตรงกับสถานศึกษาของเอกชนไทยและนักลงทุนชาวต่างชาติ การโอนย้ายบุคลากรทางการศึกษาชาวไทยไปให้บริการการศึกษาในต่างประเทศชั่วคราวและการรับบุคลากรทางการศึกษาชาวต่างชาติมาให้บริการการศึกษาในสถานศึกษาของเอกชนไทยชั่วคราว (รูปแบบที่ 4) เกิดขึ้นกับสถานศึกษาของเอกชนไทย สถานศึกษาของรัฐ บุคคลทั่วไปที่เป็นคนไทย และบุคคลทั่วไปที่เป็นชาวต่างชาติ

การสำรวจข้อมูลปฐมภูมิของสถานบริการสุขภาพเอกชนอาศัยข้อมูลของสำนักสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขระบุว่า ณ เดือนกันยายน พ.ศ.2553 (ซึ่งเป็นปีล่าสุดที่มีการเผยแพร่ข้อมูล) สถานพยาบาลเอกชนประเภทที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน (โรงพยาบาล) มีจำนวนทั้งหมด 316 แห่ง การสำรวจข้อมูลจะเลือกโรงพยาบาลเอกชนที่มีขนาดตั้งแต่ 100 เตียงขึ้นไปซึ่งมีจำนวน 157 แห่งทั่วประเทศ จำนวนโรงพยาบาลเอกชนรวมและจำนวนโรงพยาบาลเอกชนที่เลือกในพื้นที่ต่างๆของประเทศไทยสรุปได้ดังตารางที่ 1

การสำรวจข้อมูลปฐมภูมิของสถานศึกษาเอกชนเลือกเฉพาะสถานศึกษาเอกชนที่มีการเรียนการสอนที่เป็นภาษาต่างประเทศทุกหลักสูตร (เช่น โรงเรียนนานาชาติ) หรือบางหลักสูตร (เช่น โรงเรียนสามัญศึกษาที่สอนสองภาษา) จำนวน 339 แห่ง จำนวนสถานศึกษาเอกชนจำแนกตามภาคต่างๆของประเทศไทยได้ดังแสดงในตารางที่ 2

ผลการศึกษา

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่ใช้ในการคำนวณมูลค่าการค้าบริการการศึกษาบางประเภท ได้แก่

- ◆ Nephew (2005) สำหรับการประมาณการมูลค่าการค้าบริการสุขภาพที่คนไทยเดินทางไปรับบริการสุขภาพในต่างประเทศ

- ◆ การลงทุนของชาวต่างชาติในสถานบริการสุขภาพของไทยได้จากการรายงานสัดส่วนการถือหุ้นของสถานบริการสุขภาพประเภทต่างๆจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ หมวด N (การบริการด้านสุขภาพและงานสังคมสงเคราะห์)

- ◆ บทสัมภาษณ์ของผู้บริหารโรงเรียนนานาชาติในหนังสือพิมพ์ ในเว็บไซต์ <http://www.suthichaiyoon.com/detail/5371> และ www.siamturakij.com/home/news/display_news.php?news รายงานมูลค่าตลาดรวมของโรงเรียนนานาชาติและสัดส่วนนักเรียนชาวต่างชาติกับนักเรียนไทย

- ◆ สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศ (2553) รายงานสัดส่วนนักศึกษาต่างชาติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน

- ◆ Institute of International Studies ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงประมาณการค่าใช้จ่ายของนักศึกษาต่างชาติในเว็บไซต์ http://www.iis.ru.ac.th/Student_Life/cost_of_living.htm

- ◆ Commonwealth of Australia (2006) ประมาณการค่าใช้จ่ายของนักเรียนและนักศึกษาไทยที่ศึกษาในต่างประเทศ

- ◆ การลงทุนของชาวต่างชาติในสถานศึกษาของไทยได้จากการรายงานสัดส่วนการถือหุ้นของสถานศึกษาประเภทต่างๆจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ หมวด M (การศึกษา)

เนื่องจากข้อมูลทุติยภูมิส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นของปี 2554 การศึกษานี้รับข้อมูลเหล่านี้ให้เป็นของปี 2554 ด้วยการนำอัตราเงินเฟ้อของปีที่เกี่ยวข้องที่ธนาคารแห่งประเทศไทยรายงานไว้ในเว็บไซต์มาปรับให้เป็นข้อมูลของปี 2554

ผลการสำรวจข้อมูลสำหรับบริการสุขภาพพบว่า โรงพยาบาลเอกชนจำนวน 25 แห่งให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม (คิดเป็นร้อยละ 16) อย่างไรก็ตาม โรงพยาบาล 15 แห่งระบุว่าไม่มีการค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศ ในทุกรูปแบบที่ศึกษานี้ต้องการ ดังนั้น การศึกษาจะใช้ข้อมูลของโรงพยาบาล 10 แห่งที่มีการค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศในการวิเคราะห์ โรงพยาบาลที่มีการค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศในประเทศไทยคิดเป็นร้อยละ 40 ของโรงพยาบาลเอกชนทั้งหมด จากจำนวนโรงพยาบาลเอกชนทั้งหมดในประเทศไทย 316 แห่งในพ.ศ. 2554 โรงพยาบาลเอกชนที่มีการค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศคิดเป็นจำนวน 126 แห่ง การประมาณการเริ่มด้วยการคำนวณอัตรา การเปลี่ยนแปลงของข้อมูลในช่วงปี พ.ศ.2549-2553 ใช้ค่าเฉลี่ยของอัตรานี้ปรับข้อมูลของปี พ.ศ. 2553 ให้เป็นของปี พ.ศ. 2554 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าบริการสุขภาพของธุรกิจกรมต่างๆ ของโรงพยาบาลเอกชนทั้งหมดเกิดจากผลคูณของโรงพยาบาลเอกชนจำนวน 126 แห่ง กับค่าประมาณการของปี พ.ศ. 2554

ผลการสำรวจบริการการศึกษาพบว่า สถานศึกษาเอกชนจำนวน 26 แห่งให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม (คิดเป็นร้อยละ 8) อย่างไรก็ตาม สถานศึกษา 4 แห่งระบุว่าไม่มีการค้าบริการการศึกษาระหว่างประเทศ ในทุกรูปแบบที่ศึกษานี้ต้องการ ดังนั้น การศึกษาจะใช้ข้อมูลของสถานศึกษา 22 แห่งที่มีการค้าบริการการศึกษาระหว่างประเทศในการวิเคราะห์ สถานศึกษาที่มีการค้าบริการการศึกษาระหว่างประเทศในประเทศไทยคิดเป็นร้อยละ 85 ของสถานศึกษาเอกชนทั้งหมด จากจำนวนสถานศึกษาเอกชนทั้งหมดจำนวน 339 แห่งในปี พ.ศ. 2554 สถานศึกษาเอกชนที่มีการค้าบริการการศึกษาระหว่างประเทศคิดเป็นจำนวน 288 แห่ง การประมาณการใช้วิธีเดียวกันกับที่ใช้สำหรับบริการสุขภาพ

ผลการประมาณการมูลค่าการค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศของไทย

มูลค่าการส่งออกบริการสุขภาพของไทย 4 รูปแบบคือ 22,569 ล้านบาท (ดูตารางที่ 3) การเดินทางมารับบริการสุขภาพของชาวต่างชาติในสถานบริการสุขภาพของไทย

มีมูลค่าสูงสุดคือ 21,083 ล้านบาท ตามด้วยการลงทุนของชาวต่างชาติในสถานบริการสุขภาพของไทยมีมูลค่าเป็น 1,466 ล้านบาท การให้บริการสุขภาพผ่านพรมแดนมีมูลค่าเป็น 20 ล้านบาท ในขณะที่ไม่มีการเคลื่อนย้ายบุคลากรทางการแพทย์จากสถานพยาบาลของไทยไปทำงานในต่างประเทศ ซึ่งทำให้มูลค่าของการค้าในรูปแบบนี้เป็นศูนย์ มูลค่าการนำเข้าบริการสุขภาพของไทย 4 รูปแบบเป็น 1,464 ล้านบาท การลงทุนของคนไทยในสถานบริการสุขภาพในต่างประเทศมีมูลค่าเป็น 1,142 ล้านบาท การเดินทางไปรับบริการสุขภาพในสถานบริการสุขภาพในต่างประเทศมีมูลค่าเป็น 232 ล้านบาท การให้บริการสุขภาพผ่านพรมแดนมีมูลค่า 90 ล้านบาท เช่นเดียวกัน ไม่มีการเคลื่อนย้ายบุคลากรทางการแพทย์จากต่างประเทศมาสถานพยาบาลเอกชนของไทย มูลค่าของการค้าในรูปแบบนี้เป็นศูนย์ การค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศของไทยเกินดุลเป็นจำนวน 21,105 ล้านบาท

ผลการประมาณการมูลค่าการค้าบริการการศึกษาระหว่างประเทศของไทย

มูลค่าการส่งออกบริการการศึกษาของไทยเป็น 23,637 ล้านบาท (ดูตารางที่ 4) มูลค่าการส่งออกสูงสุดอยู่ในรูปของการเดินทางของนักศึกษาต่างชาติมารับบริการการศึกษาในสถานศึกษาเอกชนของไทย (22,633 ล้านบาท) ตามด้วยการลงทุนของชาวต่างชาติในสถานศึกษาเอกชนของไทยที่มีมูลค่าเป็น 1,004 ล้านบาท การให้บริการการศึกษาผ่านพรมแดนและการเคลื่อนย้ายบุคลากรทางการศึกษาจากไทยไปต่างประเทศมีมูลค่าเป็นศูนย์ มูลค่าการนำเข้าบริการการศึกษาของไทยเป็น 42,536 ล้านบาท การเดินทางของนักเรียนและนักศึกษาคนไทยไปรับบริการการศึกษาในสถานศึกษาต่างประเทศมีมูลค่าสูงสุดเป็น 38,899 ล้านบาท การเคลื่อนย้ายบุคลากรทางการศึกษาจากต่างประเทศมาทำงานในสถานศึกษาเอกชนของไทยมีมูลค่าสูงสุดเป็นอันดับสองคือ 3,571 ล้านบาท และการให้บริการการศึกษาผ่านพรมแดนของสถานศึกษาเอกชนของไทยมีมูลค่าต่ำสุดคือ 66 ล้านบาท สถานศึกษาเอกชนของไทยไม่ได้ลงทุนในบริการการศึกษาในต่างประเทศ การค้าบริการการศึกษาระหว่างประเทศของไทยขาดดุลเป็นจำนวน 18,899 ล้านบาท

ผลกระทบของการเปิดเสรีการค้าบริการสุขภาพและบริการการศึกษา

การเปิดเสรีการค้าบริการสุขภาพของประเทศไทยในอนาคตจะมีผลกระทบต่อสถานบริการสุขภาพเอกชนมากที่สุด ในด้านการเปลี่ยนแปลงจำนวนชาวต่างชาติมารับบริการสุขภาพในโรงพยาบาลของไทย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.5) ตามด้วยการรับบริการ e-Health จากต่างประเทศ (เพิ่มขึ้นร้อยละ 2) จำนวนบุคลากรทางการแพทย์ชาวต่างชาติเข้ามาทำงานในประเทศไทย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.1) และการลงทุนในต่างประเทศของสถานบริการสุขภาพของไทย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 1) ขณะที่ไม่มี การเปลี่ยนแปลงในการส่งบุคลากรทางการแพทย์ไปทำงานในต่างประเทศและในการให้บริการ e-Health ในต่างประเทศของสถานบริการสุขภาพของไทย เมื่อนำอัตราการเปลี่ยนแปลงในการค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศในแต่ละประเภทข้างต้นมาคำนวณ มูลค่าการส่งออกและการนำเข้าบริการสุขภาพของไทยจะเพิ่มเป็น 23,096 และ 1,477 ล้านบาท ตามลำดับ การค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศของไทยเกินดุลเพิ่มขึ้นเป็น 21,619 ล้านบาท (เพิ่มขึ้น 514 ล้านบาท หรือร้อยละ 2.4)

การเปิดเสรีการค้าบริการการศึกษาของประเทศไทยในอนาคตจะมีผลกระทบต่อสถานศึกษาเอกชนมากที่สุด ในด้านการเปลี่ยนแปลงจำนวนบุคลากรทางการศึกษาชาวต่างชาติเข้ามาทำงานในสถานศึกษาของไทย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.5) ตามด้วยจำนวนนักเรียนและนักศึกษาต่างชาติมาเรียนในสถานศึกษาเอกชนของไทย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.2) การลงทุนในต่างประเทศของสถานศึกษาเอกชนของไทย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.5) การรับบริการ e-Education จากต่างประเทศของสถานศึกษาเอกชนของไทย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.5) และจำนวนบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาของไทยไปทำงานในต่างประเทศ (เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.1) ส่วนการให้บริการ e-Education ในต่างประเทศของสถานศึกษาของไทยยังคงเป็นศูนย์ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เมื่อนำอัตราการเปลี่ยนแปลงในการค้าบริการระหว่างประเทศในแต่ละประเภทข้างต้นมาคำนวณ มูลค่าการส่งออกและการนำเข้าบริการการศึกษาของไทยจะเพิ่มเป็น 23,909 และ 42,661 ล้านบาท ตามลำดับ การค้าบริการการศึกษาระหว่างประเทศของไทยขาดดุลลดลงเป็น 18,753 ล้านบาท (ลดลง 146 ล้านบาท หรือร้อยละ 0.8)

สรุป

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการประมาณการมูลค่าการค้าบริการสุขภาพและบริการทางการศึกษาระหว่างประเทศของประเทศไทยใน 4 รูปแบบหลักที่สอดคล้องกับความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreements on Trade in Services หรือ GATS) ขององค์การการค้าโลกการศึกษาอาศัยข้อมูลทศนิยมจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้าและข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจโรงพยาบาลเอกชนและสถานศึกษาเอกชนที่มีหลักสูตรทั้งหมดหรือบางส่วนที่สอนเป็นภาษาต่างประเทศจำนวนหนึ่ง ผลการประมาณการพบว่า ในปี พ.ศ. 2554 มูลค่าของการส่งออกบริการสุขภาพของไทยทั้งหมดเป็น 22,569 ล้านบาท จำแนกเป็นการเดินทางมารับบริการสุขภาพของชาวต่างชาติในสถานบริการสุขภาพเอกชนของไทย 21,083 ล้านบาท การลงทุนของชาวต่างชาติในสถานบริการสุขภาพของไทย 1,466 ล้านบาท การให้บริการสุขภาพผ่านพรมแดน 20 ล้านบาท และการเคลื่อนย้ายบุคลากรทางการแพทย์จากสถานพยาบาลของไทยไปทำงานในต่างประเทศเป็นศูนย์ มูลค่าของการนำเข้าบริการสุขภาพของไทยทั้งหมดเป็น 1,464 ล้านบาท จำแนกเป็นการลงทุนของคนไทยในสถานบริการสุขภาพในต่างประเทศ 1,142 ล้านบาท การเดินทางไปรับบริการสุขภาพในสถานบริการสุขภาพในต่างประเทศ 232 ล้านบาท การให้บริการสุขภาพผ่านพรมแดน 90 ล้านบาท และการเคลื่อนย้ายบุคลากรทางการแพทย์จากต่างประเทศมาสถานพยาบาลเอกชนของไทยเป็นศูนย์ การค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศของไทยเกินดุลเป็นจำนวน 21,105 ล้านบาท

ผลการสำรวจทัศนคติของเจ้าหน้าที่ของสถานบริการสุขภาพเอกชนของไทยที่มีต่อการเปิดเสรีการค้าบริการสุขภาพของประเทศไทยพยากรณ์ว่า ในอนาคต มูลค่าทั้งหมดของการส่งออกและการนำเข้าบริการสุขภาพของไทยจะเพิ่มเป็น 23,096 และ 1,477 ล้านบาท ตามลำดับ การค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศของไทยเกินดุลเพิ่มขึ้นเป็น 21,619 ล้านบาท (เพิ่มขึ้น 514 ล้านบาท หรือร้อยละ 2.4)

มูลค่าการส่งออกบริการการศึกษาของไทยเป็น 23,637 ล้านบาท แบ่งออกเป็นการเดินทางของนักศึกษาต่างชาติมารับบริการการศึกษาในสถานศึกษาเอกชนของไทย 22,633 ล้านบาท การลงทุนของชาวต่างชาติในสถานศึกษาเอกชนของไทย 1,004 ล้านบาท การให้บริการการศึกษาผ่านพรมแดนเป็นศูนย์ และการเคลื่อนย้ายบุคลากรทางการศึกษาจากไทยไปต่างประเทศเป็นศูนย์ มูลค่าการนำเข้า

บริการการศึกษาของไทยเป็น 42,536 ล้านบาท แบ่งออกเป็น การเดินทางของนักเรียนและนักศึกษาคนไทยไปรับบริการการศึกษาในสถานศึกษาต่างประเทศ 38,899 ล้านบาท การเคลื่อนย้ายบุคลากรทางการศึกษาจากต่างประเทศมาทำงานในสถานศึกษาเอกชนของไทย 3,571 ล้านบาท การให้ซื้อบริการการศึกษาผ่านพรมแดนของสถานศึกษาเอกชนของไทย 66 ล้านบาท และการลงทุนของสถานศึกษาเอกชนของไทยในสถานศึกษาในต่างประเทศเป็นศูนย์ การค้าบริการการศึกษาระหว่างประเทศของไทยขาดดุลเป็นจำนวน 18,899 ล้านบาท ผลการสำรวจทัศนคติของเจ้าหน้าที่ของสถานศึกษาเอกชนของไทยที่มีต่อการเปิดเสรีการค้าบริการการศึกษาของประเทศไทยพยากรณ์ว่าในอนาคต มูลค่าการส่งออกและการนำเข้าบริการการศึกษาของไทยจะเพิ่มเป็น 23,909 และ 42,661 ล้านบาท ตามลำดับ การค้าบริการการศึกษาระหว่างประเทศของไทยขาดดุลลดลงเป็น 18,753 ล้านบาท (ลดลง 146 ล้านบาท หรือร้อยละ 0.8)

ข้อเสนอแนะ

หากรัฐบาลต้องการสนับสนุนสถานพยาบาลเอกชนของไทยในการเพิ่มการค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศของไทยซึ่งมีศักยภาพในการค้าหลายรูปแบบ การค้าข้ามพรมแดนเป็นเรื่องที่สถานพยาบาลเอกชนมีมูลค่าที่ต่ำแต่สามารถสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันได้ด้วยการปรับปรุงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศด้านบริการสุขภาพ การศึกษานี้ไม่เสนอแนะให้รัฐบาลส่งเสริมการลงทุนของชาวต่างชาติในสถานพยาบาลเอกชนของไทยและการเคลื่อนย้ายบุคลากรทางการแพทย์ของไทยไปทำงานในต่างประเทศ เนื่องจากธุรกรรมดังกล่าวส่งผลกระทบต่อเชิงลบ (ความเสียหาย) ต่อสังคมไทยในวงกว้าง เช่น ค่ารักษาพยาบาลที่สูงขึ้นจากการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นจากการมีสถานพยาบาลเอกชนที่แสวงหากำไรจำนวนเพิ่มขึ้น และการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ในประเทศไทย เป็นต้น

การขาดดุลการค้าบริการการศึกษาระหว่างประเทศของไทยบ่งบอกถึงความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศที่ต่ำของสถานศึกษาเอกชนของไทย หากรัฐบาลต้องการเพิ่มมูลค่าการส่งออกบริการการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนของไทย ความช่วยเหลือควรเน้นในเรื่องการรับนักเรียนและนักศึกษาต่างชาติมาศึกษาในประเทศไทยเป็น

อันดับแรก และการสนับสนุนการค้าบริการการศึกษาข้ามพรมแดนด้วยการเพิ่มขีดความสามารถในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้วยเหตุผลเดียวกันกับการค้าบริการสุขภาพที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษานี้ไม่ส่งเสริมการลงทุนของชาวต่างชาติในสถานศึกษาเอกชนของไทยและการเคลื่อนย้ายบุคลากรทางการศึกษาของไทยไปทำงานในต่างประเทศ นอกจากนี้ รัฐบาลสามารถจูงใจนักเรียนและนักศึกษาไทยหันมาเรียนภายในประเทศมากกว่าไปเรียนในต่างประเทศด้วยวิธีการต่างๆที่เหมาะสม เช่น การร่วมมือกับสถานศึกษาที่เป็นที่นิยมของนักเรียนและนักศึกษาไทยมาจัดการศึกษาในประเทศไทย หรือมีสถานศึกษาของไทยเป็นเครือข่ายร่วมมือกันในลักษณะที่เรียนในประเทศไทยในช่วงเวลาหนึ่งและเรียนในต่างประเทศในช่วงเวลาที่เหลือ เป็นต้น การให้ทุนแก่นักศึกษาไปศึกษาต่างประเทศควรประเมินแล้วว่าเป็นไปเพื่อการศึกษามากกว่าไม่มีการเรียนการสอนในหลักสูตรเช่นนั้นในประเทศไทย นั่นคือ หากสถานศึกษาของไทยมีการเรียนการสอนในหลักสูตรหรือวิชาใดแล้ว ไม่สมควรที่จะให้ทุนนักศึกษาไปเรียนหลักสูตรหรือวิชานั้นในต่างประเทศ และสมควรให้ทุนการศึกษาภายในประเทศแทน

การค้าบริการสุขภาพและบริการการศึกษาระหว่างประเทศของไทยกระจุกอยู่ในหมู่สถานพยาบาลเอกชนและสถานศึกษาเอกชนเพียงไม่กี่แห่งที่มีศักยภาพในการค้าบริการสุขภาพและบริการการศึกษาระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ในกรณีที่ประเทศไทยยังไม่เปิดเสรีการค้าในบริการทั้งสองประเภท แต่เมื่อประเทศไทยเปิดเสรีการค้าในสองสาขาบริการในอนาคตอันใกล้ รัฐบาลควรมีกยุทธศาสตร์ในการกระจายการค้าบริการทั้งสองประเภทระหว่างประเทศไปสู่สถานพยาบาลเอกชนและสถานศึกษาเอกชนในทุกระดับและในพื้นที่ต่างๆทั่วประเทศ ด้วยทำให้สถานพยาบาลและสถานศึกษาเข้าถึงผู้ป่วยและนักเรียนนักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในต่างประเทศ โดยการประชาสัมพันธ์ในช่องทางที่เหมาะสม (เช่น การจัดทำเว็บไซต์เป็นภาษาต่างประเทศ เป็นต้น) และการจ้างตัวแทนทางการค้าในต่างประเทศ ดังนั้น รัฐบาลควรกระตุ้นให้สถานพยาบาลและสถานศึกษาพัฒนาเว็บไซต์ให้มีมาตรฐานสากลและกำกับให้เจ้าหน้าที่ไทยในต่างประเทศทำหน้าที่ในการเป็นตัวแทนทางการค้าในต่างประเทศให้กับสถานพยาบาลและสถานศึกษาทุกแห่งที่มีความประสงค์ที่จะเผยแพร่องค์ความรู้ของตนไปสู่กลุ่มเป้าหมายในประเทศต่างๆ

ตารางที่ 1: จำนวนโรงพยาบาลเอกชนรวมและจำนวนโรงพยาบาลเอกชนที่เลือกศึกษาในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทย

ภาค	จำนวนโรงพยาบาลเอกชนรวม	จำนวนโรงพยาบาลเอกชน ที่เลือกมาศึกษา
กรุงเทพมหานคร	95	57
กลาง	101	52
ตะวันออกเฉียงเหนือ	41	15
เหนือ	48	21
ใต้	31	12
รวม	316	157

ที่มา: กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

ตารางที่ 2: จำนวนสถานศึกษาเอกชนจำแนกตามภาคต่างๆของประเทศไทย

ภาค	โรงเรียน นานาชาติ	โรงเรียนสามัญ ศึกษาที่สอนสอง ภาษา	โรงเรียน อาชีวศึกษาที่สอน สองภาษา	วิทยาลัย	มหาวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร	84	70	5	7	15
กลาง	23	39	-	3	9
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1	10	-	5	5
เหนือ	9	13	1	3	7
ใต้	5	17	-	4	4
รวม	122	149	6	22	40

ที่มา: หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 3: ผลการประเมินการมูลค่าการค้าบริการสุขภาพระหว่างประเทศไทย

รูปแบบการค้า	มูลค่าการส่งออกที่ประมาณการได้ (ล้านบาท)	มูลค่าการนำเข้าที่ประมาณการได้ (ล้านบาท)
การให้บริการสุขภาพผ่านพรมแดน	20	90
การเดินทางมาหรือไปรับบริการสุขภาพ	21,083	232
การลงทุนในสถานบริการสุขภาพ	1,466	1,142
การเคลื่อนย้ายบุคลากรทางการแพทย์ระหว่างประเทศ	0	0
รวม	22,569	1,464

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางที่ 4: ผลการประมาณการมูลค่าการค้าบริการศึกษาระหว่างประเทศไทย

รูปแบบการค้า	มูลค่าการส่งออกจากการประมาณการ (ล้านบาท)	มูลค่าการนำเข้าจากการประมาณการ (ล้านบาท)
การให้บริการการศึกษาผ่านพรมแดน	0	66
การเดินทางมาหรือไปรับบริการการศึกษา	22,633	38,899
การลงทุนในสถานบริการการศึกษา	1,004	0
การเคลื่อนย้ายบุคลากรทางการศึกษา ระหว่างประเทศ	0	3,571
รวม	23,637	42,536

ที่มา: จากการคำนวณ

เอกสารอ้างอิง

- สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศ (2553) *นักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2552* สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กรุงเทพมหานคร
- Commonwealth of Australia (2006) *The International Education Market in Thailand Australian Education International*, Canberra (available from www.aei.dest.gov.au)
- Nephew, E. (2005) *U.S. International Services: Cross – Border Trade in 2004 and sales through Affiliates in 2003* (จากเว็บไซต์ <http://Servey of Current Business>)